

GOZDARSTVO IN VARSTVO NARAVE

Martin ŠOLAR*

1 UVOD

Gozdarstvo in varstvo narave; varstvo narave in gozdarstvo; kaj je bolj pomembno, kaj je bilo prej. Verjetno najbolj drži ugotovitev, da je gozdarstvo sestavni del varstva narave, posebej to lahko rečemo ob novi zakonodaji in reorganizaciji gozdarstva v naši državi. Posvetovanje Gozdarstvo in varstvo narave ob Evropskem letu varstva narave v Sloveniji je bilo prav gotovo pripravljeno ob pravem času. Posveta se, žal, nisem mogel udeležiti zaradi istočasnosti največjega strokovnega naravovarstvenega srečanja v lanskem letu – Evropske konference narodnih in naravnih parkov. Ob branju člankov in referatov v 9. številki Gozd V v letu 1995, sem prišel do nekaterih misli, ki bi jih rad predstavil bralcem.

Na prste ene roke lahko v Sloveniji preštejemo ljudi, ki smo po izobrazbi gozdarji in po poklicu naravovarstveniki. Na posvetu kot referenti nismo sodelovali. Zavedam se, da se večina avtorjev iz gozdarskih vrst v srcu čuti naravovarstvenike, vendar pa je poklicno delati, dan za dnem, na področju varstva narave, le nekaj drugega. Referenta, ki sta po poklicu naravovarstvenika, pa nista gozdarja.

2 VARSTVO NARAVE – USTANAVLJANJE NOVIH ZAVAROVANIH OBMOČIJ

Naravovarstvena stroka, v primerjavi z gozdarsko šibka in številčno skromna, ima zasluge za ohranjeni prostor. V pomoč ji je nemalokrat bilo trajnostno usmerjeno gozdarstvo, za katerega pa vendar ne moremo kar vprek trditi, da je v naravovarstvenem pogledu delovalo brezhibno.

*M.Š., dipl. inž. gozd., Triglavski narodni park, 4260 Bled, Kidričeva 2, SLO

Usmeritev je bila prava, vendar je hitenje za kubiki, za več cest, za pospravilo po naravni nesreči, celo v rezervatih, včasih pripeljalo tudi do škode v naravi. Škoda v naravi je lahko le posledica človekovega delovanja. Vetrolomi, snegolomi, žled, naravni požari se v naravovarstvu imenujejo naravni dogodki (ang. = event) in ne naravne katastrofe. Tudi škoda v gozdu zaradi številčnosti in nenaravnega medvrstnega razmerja prostoživečih živalskih vrst, je v bistvu antropogenega izvora. Zakon o gozdovih in delovanje javne gozdarske službe pa je v zadnjih letih ponovno v veliko pomoč in oporo naravovarstvenikom.

V Sloveniji smo v fazi ustanavljanja novih zavarovanih območij. To bodo površinsko relativno velika območja, v katerih je odstotek gozdnatosti zelo visok. Zaradi pretežno gozdne in gozdnate krajine v načrtovanih novih zavarovanih območjih, zaradi strokovne usposobljenosti in razširjenosti mreže Zavoda za gozdove na terenu, je smiselno razmišljati tudi o možnosti upravljanja in razvoja novih zavarovanih območij s strani Zavoda za gozdove Slovenije. Preden pa pretehtamo argumente za in proti, bi rad na tem mestu pojasnil tudi nekatere splošne pojme s področja varstva narave, ki so pomešani ali pa nenamerno napačno zapisani v zgoraj omenjenih člankih.

3 TERMINOLOGIJA NA PODROČJU VARSTVA NARAVE

Na str. 377 GozdV 53, 1995 je v Tabeli 1: Zavarovana območja – definicija in šest upravljaljskih kategorij, pod "kategorijo II" zapisano *naravni parki*. Tu se je pojavila napaka, saj II. varstvena kategorija IUCN pomeni narodni park! Tudi pri opisu namembnosti je priporočljivo (čeprav je prevod iz angleščine popolnoma pravičen), da se namesto rekreacije, ki je danes močno prerasla nekdanje okvire in je v prostoru nemalokrat moteča, uporablja izraz doživ-

ljanje in obiskovanje (kot npr. podoben nemški izraz Erholung). Na str. 384 iste številke GozdV je pri ključnih besedah pravilno zapisano Kočevski naravni park, prevod the Kočevje National Park pa je napačen. Tudi varstvo narave se prevaja v angleški jezik različno, enkrat kot *nature protection* drugič kot *nature conservation*. Razlaga na str. 370 je v glavnem pravilna, le da z angleško besedo *conservation* ni mišljeno le ohranjanje, temveč tudi konzervacija oziroma nedotakljivost, kjer ni nikakršnih varstvenih posegov (I. in deloma lahko tudi III. kategorija).

Za krajšo obrazložitev pojmov sem se odločil, ker tudi znotraj slovenske naravovarstvene stroke ni povsem jasno oziroma obstojajo dileme, kako poimenovati nova zavarovana območja. Uveljavilo se je ime naravni parki. Predstave pod tem pojmom pa so si vsebinsko zelo različne. Uprava RS za varstvo narave, izhajajoč iz Zakona o naravni in kulturni dediščini, uporablja zbirni pojem naravni parki za zbirne varstvene skupine narodni parki, regijski parki in krajinski parki. Razen naštetih med zavarovana območja narave spadajo še naravni rezervati in naravni parki. Iz tega sledi, da so narodni parki le del skupine naravnih parkov. Narava je seveda rdeča nit vseh zavarovanih območij narave (Protected nature Areas), prihaja pa do prave zmešnjave, saj so naravni parki tudi ime za zavarovana območja, ki ustrezajo V. varstveni kategoriji IUCN, so nekoliko manjšega nacionalnega pomena kot narodni park, varstveni režimi v njih pa so milejši in dopuščajo sonaravno rabo in aktivno varstvo.

V javnem zavodu Triglavski narodni park se ne strinjamo z imenom naravni park za zbirni pojem za vse parke in menimo, da moramo osvojiti ime *naravni park* za zavarovana območja V. varstvene kategorije, to pa so prav tista zavarovana območja, ki jih načrtujemo v Sloveniji. Svoja stališča utemeljujemo z naslednjim:

– Nova zakonodaja ("Zakon o naravi") mora preseči vsebino dosedanjega Zakona o naravni in kulturni dediščini in izkoristiti možnost uskladitve in primerljivosti z mednarodnimi standardi za zavarovana območja (IUCN – Guidelines for Protected Area Management Categories).

– Zbirni pojem "zavarovana območja narave", v katerega spadajo naravni rezer-

vati, naravni spomeniki, narodni, regijski in krajinski parki, lahko ostane, saj naravni spomeniki niso le območja, temveč tudi točkovno varovane naravne znamenitosti.

– IUCN, njena komisija za narodne parke in zavarovana območja (CNPPA) celo strogo loči narodne parke od drugih zavarovanih območij, zato je uvrščanje narodnih parkov skupaj z regijskimi in krajinskimi v zbirno skupino "naravni parki" povsem v nasprotju z mednarodnimi usmeritvami.

– Primerljivost zavarovanih območij je sicer zagotovljena z varstvenimi kategorijami IUCN (od I. do VI.), vendar je smiselno, v kolikor je to možno, tudi terminološko uskladiti imena za zavarovana območja narave.

– Zbirnega pojma "naravni parki" za parke (narodne, regijske, krajinske) v Evropi ne uporablja nihče (IUCN – 1993: United Nations List of National Parks and Protected Areas). Nasprotno, v 14 evropskih državah imajo uraden naziv za zavarovana območja Naravni park, ki ustreza V. varstveni kategoriji IUCN. Ti parki večinoma vsebinsko in površinsko ustrezajo slovenskim parkom (regijskim ali naravnim) v ustanavljanju (npr. Nemčija : Altmuehlal, Hochtaunus; francoski "regional nature park" : Ballon des Vosges; Italija : Adamello-Brenta, Argentera; etc.). V večini evropskih držav uporabljajo za zavarovana območja narave, ki ustrezajo V. varstveni kategoriji – zavarovani krajini, imena naravni park, regijski park, krajinski park ali kar območje zavarovane krajine. Praviloma so površinsko večja območja naravni oziroma regijski parki.

Iz navedenega predlagamo, da zbirnega pojma "naravni parki" v slovenski naravovarstveni terminologiji ne uporabljamo. če res neobhodno potrebujemo zbirni pojem samo za parke, naj se imenujejo le parki, ali pa skupaj z naravnimi rezervati in naravnimi spomeniki "zavarovana območja narave". Za parke v ustanavljanju v Sloveniji predlagamo ime naravni park, v kolikor bo zavarovano območje v eni regiji, lahko tudi naravni regijski park.

4 UPRAVLJANJE Z NARAVNIMI PARKI

Že v začetku prispevka sem omenil interes in tudi dejanske argumente gozdarstva oziroma Zavoda za gozdove Slovenije za upravljanje novih zavarovanih območij. Pri tem se takoj pojavi vprašanje matičnega resorja. Varstvo narave je bilo dolga leta v resorju kulture. Bili smo peto kolo, niso nas povsem razumeli, po drugi strani pa je bila stroka povsem neodvisna, naše strokovne odločitve je ministrstvo podpiralo in branilo navzven. Resor okolja in prostora nam je vsebinsko bližji, interese varstva narave lažje uveljavljamo, vendar smo skupaj z načrtovalci prostora, ki vedno ne varujejo, temveč prostor tudi izkoriščajo. Preveč je v resorju tudi poudarka na varstvu okolja, ki je antropocentrično definirano kot zbir vseh dejavnosti in ukrepov za življenje in zdravje človeka. Varstvo narave je nasprotno, ekocentrično (s človekom, a le kot enakopravnim sestavnim delom narave), s pogledom, ki varstvo narave opredeljuje kot dejavnosti in ukrepe za ohranjanje in razvoj naravnih dobrin, od biološke pestrosti rastlinskega in živalskega sveta do varovanja nežive narave, habitatov in krajine nasploh. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v današnji obliki tudi ne more biti matični resor za varstvo narave. Gozdarstvo z novo zakonodajo je že bližje naravovarstvu, nikakor pa ne kmetijstvo, ki je dejavnost, s katero imamo naravovarstveniki največ težav.

Iz prakse dobro poznam delo gozdarja – naravovarstvenika pri upravljanju zavarovanega območja. Poznam tudi delo gozdarjev v enotah Zavoda za gozdove. Nemažokrat se srečamo, nastopamo skupaj, si pomagamo, a vseeno iz nalog, ki jih obema zavodoma predpisujeta zakonodaji (gozdarska in parkovna) in iz dejanskega stanja – kaj kdo dela –, ugotovimo, da je naše delo le različno in drugačno. S tem nikakor ne mislim, da gozdarji niso primerni za poklic naravovarstvenika, nasprotno, menim da je izobraževanje v gozdarstvu zelo dobra osnova za naravovarstveno delo. Zavod za gozdove trenutno še ni kadrovsko popolnjen, zaposlenim zmanjkuje energije in časa za osnovne gozdarske naloge. Osebo si želim, da do popolnitve sistematiziranih mest pride čim prej. Upreb-

ljanje zavarovanega območja, tudi v pretežno gozdnatih območjih, nujno zahteva tudi druge strokovne profile. Tu mislim predvsem na geografa, biologa, krajinarja ali urbanista, etnologa, pedagoga; Ali bi Zavod za gozdove zaposlil te kadre v primeru upravljanja zavarovanih območij, ali bi oddelek za upravljanje zavarovanega območja lahko delal nemoteno in neodvisno na svojih programih? Delo upravljanja zavarovanih območij je zunaj šablon in normativov, temu bi se bilo absolutno potrebno prilagoditi. Bi gozdarja – upravljalca zavarovanega območja zanimal tudi svet nad gornjo gozdno mejo, vodotoki, jame na krasu, kmetijska in urbana krajina, ki bodo ob gozdu prav tako sestavni del zavarovanega območja?

Pri projektu Ustanavljanje in varovanje novih zavarovanih območij v Sloveniji država ne sme ponoviti napake, ki jo je naredila leta 1981. Ustanovila je Triglavski narodni park (to seveda ni bila napaka) in zavod oziroma takrat delovno organizacijo za varstvo TNP. V začetku uprava ni bila strokovno popolnjen, predvsem pa smo še danes brez plana upravljanja – "management plana" za zavarovano območje (ob tej priliki lahko poverimo, da javni zavod TNP v zadnjih dveh letih v okviru možnosti in sredstev redne dejavnosti pripravlja plan upravljanja). Pri ustanavljanju novih zavarovanih območij mora država ob razglasitvi zagotoviti osnove za plan upravljanja, ki ga morajo strokovni teami uprav bodočih zavarovanih območij ob sodelovanju z drugimi sektorji pripraviti v relativno kratkem času po ustanovitvi (npr. v roku dveh let). Država mora zakonsko (obvezujoče) zagotoviti pripravo, sprejetje in medsektorsko izpolnjevanje plana upravljanja v zavarovanih območjih.

5 ZAKLJUČEK

Ideje, razmišljanja in dejstva v sestavku so namenjena samo in zgolj v dobro Naravi. Varstvo narave ne sme postati poligon za medresorsko napenjanje moči in kazanje fig pod mizo. Gozdarstvo je in mora ostati del varstva narave, tiste gozdarje, ki so najbolj zagnani in najbolj naravovarstveno usmerjeni, pa je potreb-

no vključiti v naravovarstveno delo, ne samo v okviru dela Zavoda za gozdove, temveč tudi zunaj njega. Gozdarji ob sodelovanju z drugimi strokovnimi profili lahko veliko prispevamo za varstvo narave v Sloveniji.

LITERATURA

1. ANL : Begriffe aus Oekologie, Umweltschutz und Landnutzung, Laufen 1991
2. IUCN – CNPPA 1993/94 : 1993 United Nations List of National Parks and Protected Areas
3. IUCN – CNPPA 1994 : Guidelines for Protected Area Management Categories
4. Ustanavljanje in upravljanje naravnih parkov v Sloveniji; MOP, UVN 1995
5. Zakon o gozdovih (Ur. list RS 30/93)
6. Zakon o TNP (Ur. list RS 17/81)

STROKOVNO IZRAZJE

GDK: --011.1

Delo terminološke komisije

Terminološka komisija Zveze gozdarskih društev Slovenije posreduje nekaj novih gesel (iz seznama, ki so ga pripravili v Eberrowaldtu).

Nemško geslo (razlaga)	Slovenski prevod
2223 361. .20 Entründungszug <i>m</i> (po prometnicah premikajoča se kombinacija vozil, sestavljena iz kamiona in posebnega priključka, opremljena z lupilnim strojem in nakladalnikom, ki debela debela samostojno pobira, lupi in urejeno odlaga)	postroj <i>m</i> , premični lupilni sestav <i>m</i> , premični lupilni
2224 914. .70 Entwaldung <i>f</i> ; Entwalden <i>n</i> (samostalnik <i>h</i> glagolu razgozditi)	razgozditev <i>f</i>
2239 831. .60 Holzsorte <i>f</i> ; Rohholzsorte <i>f</i> (podvrsta gozdnega lesnega sortimenta, za katero so značilne dimenzije, kakovost in drevesna vrsta ali skupina drevesnih vrst)	kakovostni razred <i>m</i> sortimenta
2243 11. .70 Eutrophierung <i>f</i> (nanašajoča se na tla, na vode: povečanje vsebnosti hranilnih snovi (z negativnimi ekološkimi posledicami)	eutrofikacija <i>f</i>
2244 11. .70 Evaporation <i>f</i> ; Verdunstung <i>f</i> (oddajanje vodne pare z voda in drugih vlažnih površin – vključno lat v ozračje, razlikuj od transpiracije)	izhlapevanje <i>n</i> , izparevanje <i>n</i>
2246 232.33. .20 Saatstock <i>m</i> ; Fallrohr <i>n</i> (nekako 1 m dolga tanka cev – kot posoda za seme – s posebno konico, ki jo je mogoče zapreti; z njo lahko ročno ob pokončni drži sejemo veliko seme, npr. želod)	cev <i>f</i> , setvena
2251 844.23. .20 Faulfleck <i>m</i> ; Faulsetelle <i>f</i> (površinsko, omejeno mesto z lesno gnilobo na prerezi ali na obodu debla)	gniloba <i>f</i> , obrobna; madež <i>m</i> , trohnočni